Lausunto Koskien valtioneuvoston Tulevaisuusselonteon 1. osaa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Lausunnon antajat:
EDUCA – Koulutuksen tulevaisuus -lippulaiva
Tutkimusalueen 4 edustajat

Anna-Maija Poikkeus, professori, dekaani, Jyväskylän yliopisto
Mirja Tarnanen, professori, Jyväskylän yliopisto
Minna Huotilainen, professori, Helsingin yliopisto

Kiitämme mahdollisuudesta lausunnon antamiseen ja kuulemiseen koskien skenaariotyötä, jolla pyritään varautumaan vaihtoehtoisiin tulevaisuuden kehityskulkuihin, riskeihin ja uhkatekijöihin tulevaisuusvalmiuden kehittämiseksi. **Otamme lausunnossamme kantaa etenkin yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kehityskulkuihin, tulevaisuuden huoliin ja nykytilanteen ratkaisukeinoihin. Muutostekijöistä keskitymme erityisesti seuraaviin:**

Ennakoidut *yhteiskunnalliset* muutostekijät: Epätasainen demografinen kehitys, muuttoliikkeet, kaupungistuminen, eriarvoisuuden ja yhdenvertaisuuden ristiriitainen kehitys, inhimillisen pääoman merkityksen kasvu, osaamistarpeiden muutos, TKI-toiminnan merkityksen kasvu, hyvinvoinnin, terveyden ja elintapojen haasteiden muutokset, arvojen, asenteiden ja elämänkatsomusten muutokset.

EDUCA: Muutoksia koulujen toimintaympäristössä ja tarvittavia muutoksia opettajankoulutuksessa: Väestön muutos, syntyvien lasten lukumäärän muutos, kansainvälistyvän väestön vaikutukset kouluihin, opettajien osaamisprofiileihin ja kelpoisuusehtoihin ovat vaikeasti ennakoitavissa.
Tarvitaan **kuntien ja koulujen lisääntyvää yhteistyötä, joustavasti etänä toteutuvan hybridiopetuksen ja opettajien toisiaan täydentävän osaamisen vahvistamista**.
Alueina erityisesti aineenopettajien koulutus, sekä pedagogiset taidot (mm. ryhmänohjaustaidot, tunnetaidot) ja oppimisen tuen varmistaminen kaikille. Uusi malli ei vielä tue sitä!
Ylirajainen yhteistyö ja yhteisopettaminen → kokeilu meneillään EDUCAN toimesta yhdessä kaupungissa (EDR – Educational Design Research)
Opettajankoulutuksen sisältöjen muutokset: kielellinen ja kulttuurinen tietoisuus ja S2 väylät
Taito- ja taideosaamisen painotukset sisäänpääsykriteereinä opettajankoulutukseen
Korkeakoulujen rahoituksen ylläpito kriittisillä aloilla. Tarpeen **kansallinen pitkittäistutkimus** sekä opettajankoulutuksesta että opettajuuden kokeiluista.
Taito- ja taideaineiden sekä yhtenäisen katsomusaineen kokeilut.

Ennakoidut *teknologiset* muutostekijät: Murrokselliset teknologiat muuttavat arkea, elinkeinotoimintaa ja yhteiskuntia.

EDUCA: Muutoksia koulujen toimintaympäristössä ja tarvittavia muutoksia opettajankoulutuksessa: Keskeisintä ei ole (vain) digipalvelujen haittavaikutuksilta suojelu, vaan **kriittisen teknologialukutaidon oppiminen** osana varhaiskasvatuksen sisältöjä ja perusopetuksen eri oppiaineita sekä materiaalit ja ohjaus perheille
Lukutaidon esitaitojen ja varhaisvaiheen jaetun lukemisen vahvistaminen CRITICAL (STN hanke): Medioiden käytön oppiminen kriittisen ajattelun kehittymisen välineenä ja **virheellisen ja harhaanjohtavan tiedon tunnistaminen** kaikkiin oppiaineisiin.

Suomen Akatemian rahoittaman EDUCA – Koulutuksen tulevaisuus -lippulaivan tavoitteena on edistää koulutuksen kehittämistä tutkimustiedon avulla ja tukea tietoperusteista johtamista. **Jyväskylän yliopiston johtamassa tutkimuskonsortiossa ovat mukana Aalto-yliopisto, Helsingin yliopisto ja Turun yliopisto**. Lippulaivaa johtaa professori **Marja-Kristiina Lerkkanen.**

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa asetetaan tavoitteeksi perustaitojen osaamisen vahvistaminen ja se, että jokainen saavuttaa peruskoulusta riittävät perustiedot. Hallitus pyrkii tähän mm. perusopetuksen ***vähimmäistuntimäärää nostamalla, oppimisen tukea uudistamalla sekä tasa-arvorahoituksen määrärahatason vakiinnuttamisella****.*

EDUCA: Oppimisen tuen uudistamisen muutosten ja mahdollisten haasteiden seuraaminen ja yhteisopettajuuden toteutuminen on keskeisen tärkeää. Nyt saatu OKM rahoitus on myönnetty opettajien työn ja tarpeiden selvittämiseen uuden tukimallin käyttöönotossa (Vasalampi ym. Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistot). Tutkimus ei koske oppilaiden ja vanhempien kokemusta tuen kohdentumisesta ja riittävyydestä. Vähimmäistuntimäärän nostaminen on hyvä suunta, samoin tasa-arvorahoituksen mahdollistaminen – molempien vaikutusta tulisi tutkia. EDUCAssa on tavoitteena tutkia tasa-arvorahoituksella tuetun varhaiskasvatuksen loppuvaiheen päiväkotityöskentelyn vaikutuksia.

Hallitus toteuttaa perusopetuksessa osaamistakuun, joka tarkoittaa ***vähimmäisosaamistason määrittelyä ja sen saavuttamista*** *edettäessä peruskoulussa luokalta seuraavalle.*
Jatketaan toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että jokainen peruskoulun päättävä nuori saavuttaa riittävät tiedot ja taidot jatkaa toisen asteen opintoihin, ja että jokainen lapsi ja nuori saa riittävää tukea kasvun ja oppimisen tueksi aina varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle saakka.

EDUCA: On epäselvää, mitä vähimmäisosaamistason määrittelystä seuraa, mikäli opetuksen tukea ei kunnissa ja kouluissa vastaavasti lisätä niiden oppilaiden tukemiseksi, joilla nähdään haasteita jo esiopetuksessa tai syveneviä vaikeuksia perusopetuksen alkuluokilla ja yläkoulussa ja niihin liittyviä hyvinvoinnin haasteita, käytösongelmia, kouluun kiinnittymättömyyttä ja koulua käymättömyyttä. Erityisopettajan, koulupsykologin, opinto-ohjaajan, terveydenhoitajan ja koulukuraattorin työnkuvat eivät useimmissa tapauksissa kohdennu tarkoituksenmukaisella tavalla tai määrällä ennaltaehkäisevään kouluunkiinnittymisen tukemiseen eikä mahdollista yhteisopettajuutta riittävässä määrin. Resurssiopettajien ja avustajien tuki ja tasa-arvorahan mahdollistama yksilöllinen aikuisen kohtaaminen on tunnistettu toimiviksi menetelmiksi. Tämä edellyttää sekä taitavaa johtamista että kunkin koulun tarpeiden tunnistamista.

Suomen Akatemian rahoittaman EDUCA – Koulutuksen tulevaisuus -lippulaivan tavoitteena on edistää koulutuksen kehittämistä tutkimustiedon avulla ja tukea tietoperusteista johtamista. **Jyväskylän yliopiston johtamassa tutkimuskonsortiossa ovat mukana Aalto-yliopisto, Helsingin yliopisto ja Turun yliopisto**. Lippulaivaa johtaa professori **Marja-Kristiina Lerkkanen.**

Viimeaikaisia tutkimuksiamme kannanoton aiheista

HYVINVOINTI: Yksinäisyys ja ostrakismi

Salo, A.-E., Upadyaya, K., Kalland, M., Hyttinen, S., Salmela-Aro, K. & Lerkkanen, M.-K. (2026). **Teacher observations of loneliness and ostracism among five-year-olds: Associations with social–emotional functioning, vocabulary, and language background.** Early Childhood Research Quarterly.

HYVINVOINTI: Mielenterveyserot Suomessa asuvien maahanmuuttaja-taustaisten ja valtaväestöön kuuluvien lasten ja nuorten välillä

Rekar Abdulhamed University of Helsinki. Väitöskirja. Kouluterveyskysely (2017–2023) sekä Nuorten tulevaisuusraportti 2023.
Mental Health Disparities Among Children and Adolescents of Immigrant Origin in Finland : Risks and Psychosocial Resources in Proximal Socioecological Contexts http://hdl.handle.net/10138/595246

HYVINVOINTI: Opettajan tuki oppilaiden toverisuhteille

Heinimäki, OP., Kajamies, A., Tiilikainen, M. *et al.* The role of teachers in guiding student peer interactions: conceptions of pre-service teachers. *Soc Psychol Educ* **28**, 133 (2025).
Luokanopettajaksi opiskelevien käsitykset koskien opettajan roolia lasten toverisuhteiden ohjaajana

KOULUTUKSEN RATKAISUT: Etäopetus

Hongisto, P. Kalalahti, M. Varjo, J. (2025). **Etäopetus perusopetuksen järjestämisessä**. *Kunnallisalan kehittämissäätiö.*

KOULUT: Rehtorien pedagoginen johtaminen

Korkalainen, M., Fonsén, E. & Tarnanen, M. (2025). **Pedagoginen johtaminen lukion rehtoreiden kokemana.** Aikuiskasvatus, 45(2),76–89.

KOULUTUKSEN RATKAISUT: Erilaistuvat kunnat

Kalalahti, M., Minkkinen, L., Saarinen, T., Tyni, K., Vaara, E., Ala-Vähälä, T., Häkkinen, P., Jänkälä, J-P., Pitkänen, H., Pöysä-Tarhonen, J., Tarnanen, M. (2025). **Perusopetuksen tilannekuva erilaistuvissa kunnissa : Manner-Suomen kuntien tarkastelu.** *Jyväskylän yliopisto.*

OKM keväällä 2024 käynnistämä valmistelu esitykseen väestökehityksen haasteisiin vastaamiseksi perusopetuksen järjestämisessä. Selvityksessä tuotetaan tämän työn tueksi erilaistuvien kuntien perusopetuksen järjestämisen ja laadunhallinnan tilannekuva.